

Indrukken uit Latijns-Amerika

Wie zich maar kort in een land ophoudt, moet voorzichtig zijn met het doen van uitspraken over dat land. Zeker als het landen betreft – in dit geval Brazilië en Argentinië – die zich alleen al door hun fysieke omvang en de omvang van hun problemen moeilijk in een paar woorden laten omschrijven. Voorzichtigheid en bescheidenheid zijn dus geboden. Maar is een column – zelfs in een zo serieus blad als *ESB* – niet uitgerekend de juiste vorm om indrukken door te geven? Ik waag het er maar op.

Bekend is natuurlijk de problematiek van de enorme schulden waar beide landen onder gebukt gaan, waarbij vanuit die invalshoek de situatie in Argentinië nog aanzienlijk ernstiger is dan in Brazilië. De pers en een deel van de publieke opinie worden in beide landen beheerst door:

- discussies over de afhankelijkheid van de Westerse, met name Amerikaanse financiële en bancaire wereld;
- de harde voorwaarden die het IMF stelt aan de sanering van de nationale volkshuishouding leiden tot een stringent beleid van importbeperking en vermindering van de staatsbegroting;
- de vraag hoe het allemaal zo ver heeft kunnen komen en wie daarvoor verantwoordelijk moet worden gesteld.

Voor beide landen geldt dat goed geïnformeerde gesprekspartners van onderscheiden politieke en maatschappelijke signatuur er op wijzen dat tot voor kort de financiële betrokkenheid van Westerse landen op een wel zeer gemakkelijke manier was te verwerven. Vooral de gretigheid waarmee het particuliere Westerse bankwezen financieringsmiddelen beschikbaar stelde, wordt – naast uiteraard de wereldrecessie – als één van de belangrijkste oorzaken aangewezen voor de huidige moeilijkheden. Veel projecten van langlopende aard zijn in feite gefinancierd met kortlopend geld.

Dat is dan ook één van de redenen waarom de Amerikaanse regering te hulp is geschoten om een crisis in het eigen particuliere bankwezen te bezweren. In dit verband wordt ook felle kritiek geuit op het IMF dat in het nabije verleden onvoldoende zou hebben toegezien op, of gewaar-

schuwd voor deze al te luchthartige kredietverlening. Van meer binnenlandspolitieke aard is de kritiek dat een aanzienlijk deel van de kredieten een niet-productieve, luxe besteding in het buitenland hebben gekregen (grond, villa's e.d.). Er zijn overigens aanmerkelijke verschillen tussen Brazilië en Argentinië.

Vrij algemeen kan men in Brazilië beluisteren dat in de jaren zeventig te veel en te veel grote projecten zijn aangepakt als gevolg van de ambitie een grote mogendheid te (willen) zijn. Projecten die zich te ver hebben verwijderd van de binnenlandse economische mogelijkheden en behoeften. De drang in te korte tijd een Westers technologisch niveau te benaderen, heeft geresulteerd in een groot aantal mislukkingen. De Westerse landen wordt verweten te kritiekloos de eigen belangen, namelijk bij die projecten, te hebben doen prevaleren boven de opnamecapaciteit van de Braziliaanse economie. En nu Brazilië – zo gaat het verwijt verder – in grote nood verkeert, weet de Westerse wereld de eigen belangen weer veilig te stellen door Brazilië de financiële duimschroeven aan te draaien.

Door de sterke verwevenheid in Brazilië van politiek en economie nemen de sociale spanningen toe. Het levenspeil van de bevolking is de laatste jaren sterk achteruit gegaan, de verwaarlozing van delen van de landbouwsector heeft geleid tot een versnelde uitstoot van mensen, die elders moeilijk emplooi kunnen vinden. Het lijkt er overigens op dat deze factoren een extra impuls hebben gegeven aan het democratiseringsproces dat in 1979 door de militaire bewindvoering is ingezet. De roep om bij de volgende presidentsverkiezingen de president direct te mogen kiezen lijkt zowel in gegeven door de wens het democratiseringsproces „af te ronden”, als door de behoefte in moeilijke tijden in een door het volk gekozen president een zekere nationale eenheid te demonstreren. Ook in kringen van de aan de militaire bewindvoering gelieerde politieke beweging neemt het aantal voorstanders van directe presidentsverkiezingen toe.

In Argentinië zijn de economische problemen nog veel ernstiger, althans vertaald

in internationaal-economische termen. Relatief drukt de schuldenlast veel zwaarder op de nationale economie. Gemeten echter aan het levenspeil van de bevolking is Argentinië veel welvarender dan Brazilië. Politiek gesproken is de betrokkenheid van het Westen – zeker in de ogen van veel prominente Argentijnen – veel delicateser.

De terugkeer naar de democratie, die in de herfst van 1983 met de verkiezingen van president Alfonsín haar beslag kreeg, wordt aanmerkelijk belast met de schulden die het militaire regime in de periode 1976 – 1983 heeft gemaakt. Alweer kredieten en steunverlening die op een al te makkelijke wijze werden verkregen. De oorlog om de Falklands/Malvinas kan als een dieptepunt in de verhouding tot „het Westen” worden beschouwd. De sterk op het Westen georiënteerde Argentijnen verlangen niet ten onrechte meer tijd voor de aflossing van hun schulden. Hun prille democratie worstelt niet alleen met gigantische economische problemen, maar – nog ingrijpender – ook met de boekstaving en vooral verwerking van het recente verleden. Blijkens gegevens die een nationale onderzoekcommissie nu al boven tafel heeft gekregen over de militaire dictatuur, is overduidelijk dat er ongehoord bruut is opgetreden. De eindrapportage van genoemde commissie – in de herfst van dit jaar – zal daarover alle twijfel – zo die nog mocht bestaan – wegnemen. De „dwaze moeders” hadden meer dan geluk!

De democratie in Argentinië verdient daarom – zowel nationaal als internationaal – de grootst mogelijke steun. De Argentijnen vragen hier ook om, waar nog kort geleden hun politieke lot in het algemeen zo onverschillig werd bejegend. Westerse landen die er prat op gaan hun belangen niet alleen in economische termen te definiëren, moeten zich aangesproken voelen. Wie zich niet blind staart op de verschijningsvorm – die mede bepaald wordt door cultuur en economische omstandigheden – „ontdekt” dat de behoefte aan democratische verhoudingen en volkssoevereiniteit in Brazilië en Argentinië een modernisering vertegenwoordigt die vruchtbare aanknopingspunten biedt voor een intensivering van de banden met de internationale democratische gemeenschap.